

IUBIRE LA FELUL DOI. PSIHANALIZA BASMULUI „SAREA ÎN BUCATE”

ANDREEA VĂDUVA^[1]

Pornind de la paralela dintre basmul popular „Sarea în bucate” și piesa shakespeariană Regele Lear, acest articol analizează relația tată-fică în lumina absenței mamei și lansează ipoteza unei dinamici relaționale mamă-bebeluș care o învâluie pe cea Oedipiană, depășind-o în intensitate. Analiza acestei relații de la ambele capete, atât din perspectivă fiicei cât și din a tatălui, relevă conflictele inconștiente și rezolvarea lor care conduce la creșterea amândurora, nu doar la a protagonistei, așa cum este de așteptat de la un basm.

CUVINTE-CHEIE: psihanaliza basmului, mama absentă, separare, relația tată-fică, doliu.

Basmele populare sunt recunoscute pentru relevanța lor față de nevoia universală ca binele să învingă, mai ales atunci când lumea (internă sau externă) este lipsită de nuanțe și pare să se împartă doar între bine și rău. Ele sunt sprijin pentru copilul care devine adult și caută soluții pentru conflictele inconștiente; dar pot fi o sursă de cunoaștere și pentru adultul care a fost copil și caută să se înțeleagă, parcurgând împreună cu eroul din

¹ Andreea Văduva este psihoterapeut psihanalitic afiliat INSIGHT- Asociația pentru promovarea psihanalizei teoretice și clinice

email: andreea.vaduva@outlook.com

basem un drum inițiativ care reflectă câte un fragment din procesul continuu de maturizare, de a deveni cei care suntem (Eifermann, R.R, 1987). Iar cum devenirea se întâmplă în relație cu oamenii, una dintre cele mai importante achiziții ale maturizării este dezvoltarea capacității de a iubi un celălalt; un proces constant perturbat de iubirea infantilă trăită în relațiile primare, relații în care s-au pus bazele felului în care dăruim și primim iubire, aseasonată cu multe alte trăiri, creând astfel o amprentă relațională internă unică.

După naștere, prima experiență intimă în doi este hrănirea bebelușului, un act pe cât de firesc, pe atât de complex și tulburător; o experiență în care hrana și iubirea vin pentru prima dată împreună. Dar ele nu vin singure, ci împreună cu un complex de fantasmе inconștiente distructive și reparatoare (Klein, M., 2008), senzații fizice frustrante și gratificante și dansuri relaționale complexe, punându-se astfel bazele lumii interne a bebelușului (Klein, M., 2008). Așadar, nu-i de mirare că printre cele mai răspândite basme populare românești se regăsește *Sarea în bucate*, o istorisire în care mâncarea și iubirea vin împreună și aduc cu ele separarea și apropierea. Basmul a fost cules și publicat de Petre Ispirescu în 1887 în *Revista nouă*, în București, într-o perioadă în care România, urmând modelul european, începuse să-și îndrepte atenția înspre bogăția folclorului național. Poate ca urmare a unei treziri colective sau doar a unui curent cultural pornit la început de secol XIX de frații Grimm, Europa și țările influențate cultural de aceasta începuseră să culeagă basmele populare naționale și să le publice: uneori așa cum le găseau - căpătând o valoare istorică; altele editate conform cerințelor sociale ale vremii - căpătând o valoare literară. Așadar, în aproximativ aceeași perioadă în Marea Britanie, Germania, Italia, Franța, Austria, Ungaria, India, Pakistan și Afganistan s-au publicat basme populare similare cu *Sarea în bucate*, evocând motivul *iubirii ca sarea* (Ashliman, D.L., 1998-2013).

Aceste zece versiuni ale basmului, deși au luat naștere în țări diferite, fiecare având specificul său cultural, au o structură similară. În toate versiunile tatăl le cere fiicelor (chiar dacă sunt una, doua, trei, șapte sau douăsprezece) să îi spună cât de mult îl iubesc. La această întrebare mezina cugetă că-și iubește tatăl nici mai mult, nici mai puțin decât sarea. Prin urmare ea este alungată de acasă. În mai mult de jumătate dintre versiuni, ea își asumă un rol de orfană, își ascunde fosta identitate îmbrăcându-se ponosit și/sau își schimbă înfățișarea. Fiica alungată ajunge să muncească pentru o femeie în casa căreia se și adăpostește. Ulterior, această femeie îi facilitează întâlnirea cu un băiat de aceeași vârstă cu fata de împărat. Finalul este comun tuturor versiunilor: fiica organizează o masă festivă, cel mai frecvent nunta ei cu un fiu de împărat, unde își invită tatăl căruia îi servește mâncare fie dulce, fie nesărată. Tatăl își înțelege astfel greșeala și cei doi se împacă.

Totuși negocierea iubirii dintre tată și fiica nu este un motiv specific secolului XIX, el fiind cu mult înainte precedat de tragedia shakespeariană *Regele Lear* scrisă și publicată la început de secol XVI. Aceasta se pare ca l-ar avea ca sursa de inspirație pe regele Lier, o figură legendară din antichitate, a cărui poveste pseudo-istorică a fost publicată în secolul al XII-lea în Marea Britanie. Atât în piesa shakespeariană, cât și în legenda antică intriga este comună cu cea a basmului: regele-tată le cere fiicelor sale să-i spună cât de mult îl iubesc, mezina fiind ulterior alungată. Dar asemănările se opresc aici pentru că atât basmul cât și tragedia, par a fi ele însele personaje clivate ale literaturii și nu se abat de la misiunea lor de a ilustra capetele opuse ale spectrului posibilităților (Bettelheim, B., 2017, pp 56-60). Dar indiferent dacă povestea se încheie tragic sau cu speranță, supraviețuirea acestui motiv literar de-a lungul secolelor, cât și popularitatea tragediei shakespeariene și a basmelor pe aceeași temă, ne semnalează că avem de-a face cu un conflict

relațional uman des întâlnit, care transcende spațiul și timpul ca relevanță, cerând iar și iar să fie spus, trăit și rezolvat.

Părintele copil și copilul părinte

O primă privire psihanalitică asupra acestei dinamici în care bărbatul o alege pe ultima dintre trei femei, îi aparține lui Freud în *Motivul alegerii casetei*, unde analizează alegerea morții în *Regele Lear*. În încheiere el argumentează că bărbatul alege între cele trei roluri pe care femeia le ia de-a lungul vieții în relație cu bărbatul: mama - cea care dă viață, iubita - însoțitoarea în viață și mama țărăină - cea care ia viața (Freud, S., 2017, p. 230). Un argument valid pentru o tragedie, dar care pentru basm, unde de obicei învinge viața, ar putea fi înțeles ca alegerea doliului, în încheierea unei etape a vieții și trecerea în alta, ca travaliu al creșterii. Deși în majoritatea basmelor, protagonistul este cel care pornește pe drumul inițiativ al individuării, în acest basm mai există un personaj, pe lângă mezină, care crește până la finalul poveștii: împăratul. Așadar, cine este împăratul din basm și de unde ar putea veni cererea lui de iubire deloc rară?

Rămânând văduv, toată dragostea lui el și-o aruncase asupra fetelor. Ele mărindu-se și văzând sângruința ce puneau părintele lor ca să le crească pre ele, să le învețe și să le păzească de orice răutăți și bântuieli, se sileau și ele din toată puterea lor ca să-l facă să uite mâhnirea ce-l cuprinsese pentru moartea mumei lor. (Ispirescu, P., 1994, p. 309)

Încă de la începutul povestirii, o pierdere este plasată în scenă și toate rolurile par să se redistribuie: tatăl își asumă și un rol matern pe lângă cel patern; un rol de soț al fiicelor când își aruncă „toată dragostea” asupra lor, dar și unul filial când ele sunt cele care îl alină pentru moartea „mumei lor”. Așa cum observa Freud în *Doliu și melancolie*, după pierderea unei persoane dragi eul se identifică cu obiectul iubirii pierdut (Freud, S, 2010, p. 201), iar când mama e cea pierdută, în realitate sau în fantasmă, pare că toți cei rămași regresează într-o dinamică relațională pre-oedipiană devenind pe rând mamă bună și copil hrănit (iubit) sau mamă rea și copil abandonat (neiubit). Doliul este astfel amânat, iar timpului i se cere să stea pe loc, ceea ce se și întâmplă cu timpul intern al împăratului (Boschan, P, 1990). Dar cursul ireversibil al timpului real se dă de gol poate cel mai bine atunci când copiii devin adolescenți, o creștere care implică noi câștiguri, noi pierderi și schimbări de roluri.

Dacă privim basmul ca pe un vis al împăratului, atunci văduvia poate fi metaforică (împăratul se simte văduvit de iubire), iar absența împărătesei ar fi dublu determinată și ar face referire atât la soția cât și la mama lui. Până la urmă, el nu se recăsătorește, ci alege să rămână părinte singur. La nivel narcisic poate fi înălțător și mai realizabil a fi un părinte ideal pentru copii (văzuți ca extensii narcisice), mai degrabă decât un partener real pentru un adult (un celălalt diferit). Această alegere inconștientă de a fi părinte singur poate rezolva pe moment durerea de a fi abandonat de partener, care este negată prin suprainvestirea relației cu copiii, iar polii de putere se schimbă: împăratul nu mai este cel slab și abandonat, ci cel puternic de care cele mici au nevoie. Iar împăratul își satisface astfel două nevoi infantile pre-oedipiene: de a-i controla pe ceilalți și de a fi controlat controlat (Kahn, C., 1986), prin dependența lui față de dependența fiicelor față de el.

– *Cum mă iubești tu, fata mea? – Ca sarea în bucate, tată! [...]*

– *Ia fă-te mai încoace, nesocotito, să ne înțelegem la cuvinte. N-auziși tu pe surorile tale cele mai mari cu ce fel de dragoste mă iubesc ele? Cum de nu te-ai luat după dânsese ca să-mi spui câtă dragoste dulce ai și tu către tatăl tău? Pentru asta oare mă trudes eu ca să vă cresc și să vă dau învățătură cum altele să nu fie în lume ca voi? Să te duci de la mine cu sarea ta cu tot! (Ispirescu, P., 1994, p. 310)*

Însă cum în realitate, spre deosebire de lumea basmelor, nimic nu este doar bun sau doar rău, împăratul nu este doar un tată exagerat sau impulsiv. Acțiunile lui vin dintr-un loc de nevoi infantile nesatisfăcute care, așa cum știu ele să facă, își caută rezolvare în relațiile intime ale adultului. Pierderea soției l-a determinat să se implice total ca un tată-mamă în viața fiicelor, singura relație care aparent îl asigura de apropiere-fără-separare. Însă intrarea fiicelor în adolescență tulbură acest contract și confuzia de roluri crește. Deși se vorbește adesea despre complexul de emoții al copilului în etapa Oedipiană, este mai rar atins complexul de emoții al părinților, care invariabil retrăiesc propriul triunghi relațional din copilărie, dar pe care îl și redefinesc din rolul de părinte. Un joc ce devine cu ușurință riscant când părintele este el însuși tulburat de conflictele infantile, care se răsfrâng asupra copilului. Așadar, refuzul mezinei la invitația de a rămâne parteneră-mamă acum când a ajuns la vârsta desprinderii de părinți, trezește în împărat o furie narcisică: legătura de filiație e temporar ruptă, iar obiectul iubirii devine obiectul urii. În piesa *Regele Lear* este mai clar ilustrată această dinamică a tatălui:

Cordelia:[...] Iubesc pe Măria Ta atât cât se cuvine.

Nici mai mult nici mai puțin.

Lear: Ce fel, ce fel, Cordelia. Ia seama ce rostești sau vai de norocul tău!

Cordelia: Mărite-Doamne, m-ai născut, m-ai crescut, m-ai iubit. Eu îți dau înapoi datoria după cum se cuvine: mă supun ție, te iubesc și te cinstesc din suflet. La ce mai au surorile mele bărbați, dacă dragostea lor e toată a Măriei Tale? Eu sper că la măritiș, acela căruia îi voi jura credință va lua cu sine o jumătate din dragostea, din grija și din supunerea mea. Eu, frește, nu m-oi mărita ca surorile mele, pentru a iubi pe singur tată-meu!

Lear: Din inimă grai-ai?

Cordelia: Da, Măria-Ta.

Lear: Atât de tânără și fără duioșie?

Cordelia: Sire, atât de tânără și de sinceră.

Lear: Așa să fie! Sinceritatea să-ți fie zestrea! [...] Iată, mă lepăd aici de toată grija părintească; de orice legătură și datorie de sânge; și de aici înainte te privesc ca străină mie și inimii mele. (Shakespeare, W., 1911, pp.10-11)

Atât în basm, cât și în piesa shakespeariană, mezina este preferata tatălui. Ceea ce îi dă un ascendent în interpretarea întrebării împăratului, de altfel o invitație incestuoasă la nivel emoțional. Răspunsul ei sănătos de a-l refuza aduce în discuție diferența dintre iubirea convenită tatălui și cea convenită partenerului de viață. În viața reală, însă, se întâmplă mai rar ca

un copil să respingă cerințele inconștiente ale părinților riscând abandonul, în special în copilăria mică (Celani, D. P., 2009). De aceea piesa shakespeariană și basmele centrate pe motivul *iubire ca sarea* vorbesc atât copiilor cât și adulților, despre posibilitatea unei rezolvări sănătoase, măcar la nivel fantasmatic, pentru o astfel de invitație deopotrivă tentantă și înfricoșătoare.

Deși în Regele Lear curentul subteran care zdruncină ireversibil dinamica familială este absența mamei controlat (Kahn, C., 1986), el nu este la fel de evident ilustrat cum se întâmplă în basm, unde comparația iubirii cu mâncarea ne lasă prea puțin loc de îndoială că avem de-a face cu o dinamică inconștientă evocată aici senzorial, dintre împăratul-bebeluș și fiica-mamă. Oare nu în perioada alăptatului iubirea și mâncarea vin împreună, iar singurul aliment este laptele dulce al mamei? Poate că intrarea în adolescență a fetei, care echivalează cu capacitatea ei de a procrea și culminează cu inevitabilul pas de a părăsi cuibul părintesc, îl determina pe împărat să regreseze la stadiul emoțional de bebeluș, când primează nevoia de hrană dulce și de iubire necondiționată. Prin urmare, teama de a fi înțărcat sau abandonat îl determină, în puterea lui de adult, să fie el cel care alungă, izgonindu-și fiica din casa părintească. În acest mod nu mai este un bebeluș dependent, în pericol de a fi respins, ci este el cel care deține controlul și respinge. Aceasta fiind o soluție temporară pentru supraviețuirea lui psihică, probabil singura disponibilă și conformă cu resursele interioare ale tatălui, la acel moment.

Împăratul reapare în finalul basmului, pentru o nouă întâlnire definitivă cu fiica lui, care îl invită la masa festivă ce sărbătorește unirea ei cu un băiat de aceeași vârstă cu ea. La nuntă, ea îi gătește și cere să-i fie servită tatălui mâncare nesărată, îndulcită cu miere și zahăr, ca o trecere de la simbolic la real. Tatăl furios cere să i se facă dreptate în virtutea statutului său de împărat (și de adult, aș îndrăzni să spun). Așadar tatăl a evoluat între timp de la a fi un bebeluș care vrea doar dulceața laptelui matern și a iubirii nemărginite

pe care le oferă mama fuzională ideală, la a fi un adult care acceptă, dar mai ales își dorește, mâncare diversificată, sărată. Ca să ajungă aici, fiica în rol de mamă a acestei părți infantile din tată, a fost nevoită să trăiască travaliul de a-l înțărca.

Atunci tatăl fetei mărturisi că n-a știut să prețuiască duhul fetei sale și și-a cerut iertăciune. Fata, și ea, i-a sărutat mâna și și-a cerut și dânsa iertăciune dacă fapta ei l-a supărat. Și se puseră pe o veselie și pe o petrecere de se duse vestea în lume. Tatăl fetei se veselea, nu se veselea, dar socrul știu că se veselea și se mândrea că a dobândit o așa noră, și de viță bună, și înțeleaptă și harnică. (Ispirescu, P., 1994, p. 316)

Dacă ne uităm în continuare la basm ca la un vis al împăratului, socrul fetei poate reprezenta imaginea părții adulte din împăratul-tată. Constatăm astfel eliberarea și bucuria pe care noua rezolvare o aduce nu doar fiicei, dar și tatălui. Așa încât, amândoi se pot bucura de o relație bună tată-fică, pre-sărată cu iubire, separare, apropiere, amărăciune și veselie.

Depășirea impasului în formarea identității

Deși uneori privim cu dor în urmă înspre anii copilăriei, adevărul este ca nu-i ușor să fii copil și să deslușești lumea. Mai ales că deslușirea vine ca un proces de încercare și eroare în relație cu cei din jur, mai degrabă decât ca un nivel de înțelegere ce se deblochează automat o dată cu vârsta. Prima lume trăită de bebeluș e mama; tot mama este primul obiect al iubirii, dar și primul traducător al lumii exterioare ca mamă-tată: identificându-se cu tatăl ei din mintea ei și purtându-l în gând pe tatăl copilului; astfel relația

copilului cu mama este și o relație de tranziție către un celălalt exterior și real - tatăl (Ogden, T.H., 1994, pp. 84-86). Triunghiul dinamic nou creat, al iubirii mamă-tată-copil, îi permite copilului să crească și să părăsească cuibul, căutând un partener în afara familiei. În basme, accentul este pus, în general, pe acest drum al individuației copilului care se desprinde de casa părintească cu încurajarea părinților, pornind pe drumul său plin de obstacole pe care le depășește, separându-se și devenind el însuși un tânăr adult capabil de o relație matură în afara familiei, care de obicei se oficializează la finalul basmului. Dar în *Sarea în bucate* acest triumphi este spart de absența (reală sau fantasmată) a mamei, protagonista rămânând în diada tată-fică. Plecarea de acasă de această dată nu este desprinderea voită a adolescenței de cuplul parental în semn de revoltă și dezidentificare. Fiica trăiește un dublu abandon: al mamei absente și al tatălui care o pedepsește pentru refuzul ei de a rămâne în cuplul tată-fică pe viață.

Dacă basmul e privit ca o ilustrare a lumii interne a mezinei, atunci surorile și răspunsurile acestora pot fi instanțe ale fiicei (ipoteză susținută și de faptul că surorile dispar până la finalul basmului). În aceste instanțe inițiale, fiica i-a oferit tatălui iubire dulce ca mierea și ca zahărul, neputând și nedorind să se desprindă de el. Fie pentru că în acest caz tatăl luase și locul mamei, fie pentru că tatăl îi cerea fetei să-i fie mamă, fie pentru că tatăl este prima iubire heterosexuală a unei fete, fie, mai probabil, toate la un loc. De asemenea, orice copil are nevoie de îngrijirea și iubirea părinților pentru care este capabil să renunțe la orice (identitate, voce, joacă etc.) nu neapărat dintr-un altruism angelic, ci din speranța necesară că așa își poate recăpăta părinții capabili să îl crească. Deci, nu e de mirare că un copil o să încerce să ofere tot ceea ce-i cere un părinte, mai ales la nivel inconștient.

*[...] și luă deci din casa părintească un rând de ha-
ine proaste și vechi și pribegi din sat în sat, până la
curtea unui alt împărat. [...] Chelăreasa o văzu și
dacă veni la dânsa o întrebă ce vrea; ea răspunse
că este o fată săracă și fără de părinți, și ar vrea să
se bage la stăpân dacă ar găsi vreun loc. (Ispirescu,
P., 1994, p. 311)*

Rana narcisică a abandonului zdruncină identitatea în formare a fetei de împărat și din rușinea de a fi fost respinsă, din vinovăție față de tatăl a cărui invitație o refuză, din furia față de tată pe care o întoarce împotriva ei, ea pornește în lume cu un eu clivat (Fairbairn, W.F.D., 1994). Partea din ea iubitoare, grijulie, sinceră, care are o relație bună cu tatăl-bebeluș, este temporar înlocuită de o parte din ea săracă și orfană, care nu a fost suficient de bună și demnă să fie iubită și crescută de tată și/sau să-l poată crește. Așadar ajunge la curtea unui împărat pentru a porni din nou pe același drum: de a munci pentru a-și câștiga îngrijirea și iubirea.

Dispariția timpurie a mamei, lasă în lumea interioară a fiicei de împărat un mare gol, mascat de un preaplin. Pe de-o parte fiica de împărat își asumă roluri de adult mult înainte de vreme: să-și fie parțial mamă sieși, să fie parțial mamă tatălui, să facă pentru tată și pentru sine diferența dintre iubirea pentru părinte și cea pentru un iubit, să supraviețuiască singură pe drum și să-și câștige pâinea. Acestea sunt niște roluri jucate înainte ca etapele firești ale maturizării să o aducă acolo, asumate pentru a face față circumstanțelor externe, dar și dintr-o încercare inconștientă de a umple golul lăsat de absența mamei, devenind ea însăși ca o mamă. Ea joacă o independență ce ascunde o nevoie de dependență de mamă și astfel caută în mod firesc „să se bage la stăpân”. Dar de ce este chelăreasă un bun substitut matern? Poate

că în toată confuzia de roluri trăită până acum, fiica de împărat are nevoie de un personaj matern care are cheile pentru resursele palatului (ale lumii interioare), care știe să le administreze așa încât să hrănească toți oamenii de la curte (toate obiectele lumii interne) și lângă care fiica de împărat poate crește și învăța cum pe viitor să-și administreze singură resursele interioare și să se hrănească.

Ea nu sta la taifas cu slugile ori cu slujnicile curții, ci, când își găsea câte nițică vreme de repaus, citea pe carte. Toți cu totul aveau șfială de dânsa și nu-i găsea nimeni vreo faptă care să le dea dreptul a-i atârna vreun ponos de coadă. (Ispirescu, P., 1994, p. 312)

Viața fetei de după alungarea de acasă pare lipsită de respingere, invidie, rivalitate sau eșec. Aceasta este fie o lume ideală visată de fiica de împărat, menită să compenseze rana respingerii, fie o lume reală în care ea renunță la asertivitatea și autenticitatea sa, în încercarea de a anticipa și satisface nevoile celor din jur, anulând posibilitatea de a fi respinsă sau criticată. Această rezolvare a traumei respingerii și a abandonului este caracteristică generației decreteților în România (cei născuți între 1966-1989). Mulți copiii s-au născut nedoriți de familiile lor, ceea ce i-a condus la un fel de a trăi ca și cum ar încerca să-și câștige dreptul de a exista. Nevoia infantilă nesatisfăcută de a primi iubire, este deplasată de la părinți la societate, iar nevoia de a oferi iubire este transformată, prin sublimare, în abilități validate social și profesional: inteligență, determinare, hărnicie, performanță etc. Astfel darurile pe care copilul, ulterior adult, le are de oferit sunt primite cu bucurie, iar existența lui capătă sens.

Unde se ducea împărăteasa, mergea și ea; când se punea împărăteasa la lucru, lucra și ea. Apoi, lucrul ce ieșea din mâna ei era mărgăritar, nu altceva. Din toate cuvintele cele înțelepte ce ieșeau din gura ei plăcu împărătesei mai mult decât orice. [...] Ajunsesă să fie nedespărțită de împărăteasă. O iubea împărăteasa ca pe copilul ei. (Ispirescu, P., 1994, p. 312)

Dacă mama dispare fantasmatic din triunghi într-un moment al vieții copilului, ea poate să reapară mai târziu ca un model bun, iar dezvoltarea identității își reia cursul din punctul în care rămăsese blocată. Poate e aceeași mamă care își încheie un doliu sau o boală; poate revine dintr-o absență fizică sau emoțională; sau poate e pur și simplu altcineva care, cel puțin inconștient, își însușește un rol de mamă în viața fetei. Cert este că, în *Sarea în bucate* sub iubirea maternă a împărătesei, fata începe să înflorească, iar resursele ei interioare încep să iasă la lumină. Se face o trecere de la administrarea tainelor curții la a țese și a se sfădi. De la o muncă de culise care poate fi asemănată cu povara inconștientă dusă de un copil care simte și cară cu el ce primește inconștient de la părinți, la a țese ceva valoros din el însuși, la a crea ceva pentru un celălalt iubit, prezent și dispus să primească cu bucurie.

O data reluată dezvoltarea din punctul în care se blocase, în relație cu niște figuri parentale prezente și suficient de bune, fiica de împărat reușește să-și integreze alături de capacitatea de a iubi și a fi iubită și pe cea, atât de necesară, de a-și lua apărarea.

Iaca mireasa gătise toate bucatele pentru tată-său fără sare, ci numai cu miere și cu zahăr. [...] Acum am vrut să dovedesc tatei că, fără miere și fără zahăr,

poate omul să trăiască, dar fără sare nu, d-aia i-am gătit bucatele fără sare. Judecați dumneavoastră cu minte împărătească cine a avut dreptate. (Ispirescu, P., 1994, p. 316)

Dacă înainte de a fi izgonită de acasă, fiica de împărat își asumase rolul de mamă bună, iar mai apoi în nevoia de reluare a creșterii, rolul de fată bună, de data aceasta, din rolul de tânără adultă ea se răzbună pe tatăl ei confruntându-l public pentru nedreptatea din trecut. O asemenea luare de poziție necesită agresivitate, vulnerabilitate, curaj, riscul de a fi din nou respinsă și o stabilitate emoțională pe care ea a dobândit-o în relație cu noua familie. În plus, acest episod este unul reparator, dacă luăm în considerare că pentru a ierta, victima are nevoie să treacă de la starea pasivă la cea activă, agresivă (măcar în fantasmă) (Akhtar, S., 2018), diminuând astfel clivajul „eu sunt doar bun, celălalt e doar rău”. Acest eveniment marchează maturizarea și refacerea identității alterate prin desprinderea de rolul de fiică-mamă în relație cu tatăl și crearea unei noi familii în rol de soție, așezându-se în relații inter-dependente, în care nu repetă același tipar relațional care să o mențină mică și loială tatălui (Celani, D.P., 2009).

Prin urmare, în acest cuplu tată-fiică, partea adultă a fiecăruia dintre ei a reușit să crească și hrănească partea de copil din celălalt. Acest moment de împăcare este poate primul în care fiecare dintre ei îl vede pe celălalt ca pe un om real-întreg, diferit de sine, care poate primi și oferi iubire.

Iubire ca sarea

Și totuși de ce iubire ca sarea? Ar fi putut fi iubire ca aurul pentru a-i evidenția prețiozitatea, iubire ca diamantul pentru a-i ilustra durabilitatea, ca

vântul pentru a-i deplânge volatilitatea, ca mierea pentru a-i lăuda dulceața, ca soarele pentru a ne aminti de bucuria și căldura pe care le aduce sau iubire ca pâinea pentru a-i recunoaște cât este de hrănitoare. Așadar ce au în comun iubirea și sarea încât să fie puse laolaltă de culturi atât de diferite; și în ce măsură iubirile descrise în acest basm sunt cel mai bine simbolizate de sare?

Pentru început și iubirea și sarea stau la originea vieții. Prima formă de viață, conform științei de azi, a apărut în apa sărată a oceanului, iar sarea este o parte necesară în funcționarea oricărui organism viu. Cât despre iubire, chiar dacă excludem ideea romantică, dar dezirabilă, de a ne fi născut din iubirea părinților, ne rămâne totuși iubirea suficient de bună a mamei (sau a unui substitut matern) pentru bebelușul său, fără de care dezvoltarea bebelușului este sincopată sau chiar oprită, dacă ne gândim la *hospitalismul* descoperit de Spitz R. (Mitchell S. A., & Black M.J., 2015). La fel și în acest basm, împăratul și fiica sa și-au oferit pe rând iubire maternă, atât de necesară dezvoltării și funcționării umane, deși niciunul dintre ei nu era cu adevărat mamă pentru celălalt.

Pe de altă parte, rămânând tot la bebelușie, prima întâlnire cu sarea și gustul sărat sunt lacrimile; care lasă o amprentă psihică adâncă, mai ales dacă nu și-au găsit locul, deși își aveau rostul. Astfel iubirea ca sarea dorită și oferită de fata de împărat poate sugera și doliul nefăcut pentru pierderea mamei; lacrimile pe care tatăl nu a putut să le primească din cauza propriei incapacități de a face doliu după soția lui și de a-i tolera tristețea copilului fără mamă. Ba mai mult, lacrimile erau negate, iar uitarea forțată înlocuia acceptarea și trăirea pierderii împreună: „se sileau și ele din toată puterea lor ca să-l facă să uite mâhnirea ce-l cuprinsese pentru moartea mumei lor.” Poate chiar aici a început confuzia de rol, care a condus fiicele la a-și alina tatăl pentru pierderea „mamei lor”, ca și cum toți patru ar fi pierdut o mamă.

Ca și sarea, iubirea este bună atunci când e suficientă, prea multă sau prea puțină reprezentând un pericol pentru viață. Așa cum sarea conservă alimentele, la fel iubirea primită și oferită ține oamenii întregi și împreună. Prea puțină sare și alimentele se descompun, prea puțină iubire și psihicul se fragmentează; totuși prea multă sare nu lasă loc vieții, iar “prea multă iubire” construiește închisoarea unui incest, fie el și nepus în act. Însă acolo unde e putere dătătoare de viață și de moarte, este și capacitate de renaștere; la fel cum sarea se pierde dizolvându-se în apă, dar se cristalizează la loc după ce apa se evaporă sub căldura soarelui, la fel și iubirea își găsește loc înapoi în trăiri, după ce emoțiile se așează fiecare în lăcașul ei, sub căldura unui celălalt iubitor și a unei minți care aduce sens. Așadar, la fel ca sarea, iubirea poate fi vindecătoare.

Bibliografie

- Akhtar, S. (2018), *Sursele bucuriei*, Ed. Trei, București.
- Ashliman, D. L. (1998-2013), *Love like salt, în Folklore and Mythology Electronic Texts*, University of Pittsburgh, <https://www.pitt.edu/~dash/salt.html>
- Bettelheim, B. (2017), *Psihanaliza basmelor*, Ed. Univers, București.
- Boschan, P. (1990), *Temporality and Narcissism*, *Int. Rev. Psycho-Anal.*, (17):337-349
- Celani, D. P., *Plecarea de acasă: cum să te eliberezi de trecut*, Ed. Trei, București, 2009.
- Eifermann, R.R. (1987), *Fairy Tales: a Royal Road to the Child within the Adult*, *Scandinavian Psychoanalytic Review*, 10(1):51-77

- Fairbairn, W.F.D. (1994), *Psychoanalytic studies of the personality*, Routledge, Londra.
- Freud, S. (2010), *Psihologia Inconștientului*, Ed. Trei, București.
- Freud, S. (2017), *Eseuri de Psihanaliză aplicată*, Ed. Trei, București.
- Ispirescu, P. (1994), *Făt-frumos cu părul de aur*, Ed. Știința-Venus, Chișinău-București.
- Kahn, C. (1986)., *The Absent Mother in King Lear*. În Ferguson, M.W., Quilligan, M., Vickers, N. (Eds), *Rewriting the Renaissance: The Discourses of Sexual Difference in Early Modern Europe* (pp. 239-262), University of Chicago Press.
- Klein, M. (2008), *Opre complete vol. 2, Indivie și recunoștință*, Ed. Trei, București.
- Mitchell S. A., Black M.J. (2015), *Experiența psihanalizei – Panorama psihanalizei contemporane*, Ed. Trei, București.
- Ogden, T.H. (1994), *Limita primitivă a experienței*, Ed. ESF, Binghamton & Cluj.
- Shakespeare, W. (1911), *Regele Lear. Tragedie în 5 acte și 25 tablouri*, Institutul de arte grafice și editură Minerva, București.